

The background of the cover is a painting of an interior room. On the left, there is a white-framed window with multiple panes. The top two panes show a view of a landscape with hills. Below the window is a light-colored baseboard. To the right of the window is a dark, paneled door. A strong beam of light from the window casts a long, diagonal shadow across the door and onto the dark floor in the foreground. The overall color palette is muted, with blues, greys, and earthy tones.

Premiul Michel-Dentan 2024
Premiul Alice Rivaz 2024
Premiul Elvețian pentru Literatură 2025

CATHERINE LOVEY

povestea
omului care
nu voia să moară

Traducere de Florica Ciodaru-Courriol și Jean-Louis Courriol

1. A fost odată un om, un om cumsecade și îndrăzneț, care nu voia să moară. Care știa că moartea există. Știa chiar că ea vine în fiecare zi. Doar că nu părea să fie convins de faptul că l-ar amenința și pe el. Ca și cum soarele care-l lumina pe el n-ar fi fost același soare care-i încălzește pe toți muritorii, nici ploaia cea care plouă peste toată lumea. Îl cunoșteam pe acest om. Era vecin cu mine. În fiecare zi, când nu călătorea undeva, ceea ce făcea frecvent, ne întâlneam în timpul zilei ori seara. Uneori schimbam doar câte un salut, alteori câteva cuvinte și se întâmpla ca discuția să se prelungească la un pahar.

Se poate spune că eu, una, duc o viață solitară. Omul care nu voia să moară, de asemenea. Cu toate astea, niciunul dintre noi nu era singur. Nu se poate considera că trăiești singur într-un orașel dintr-o regiune locuită de multă lume. Ca să te izolezi, ar trebui, după mine, să te instalezi într-o pădure siberiană fără drumuri. Și poate că nici măcar acolo nu ai fi complet izolat. Mă gândesc uneori că s-ar putea trăi astfel. Și că ar fi plăcut. Cu condiția ca pădurea să nu fie înghețată zece luni din douăsprezece și să existe o apă, un lac, nu departe de locul unde aș fi reușit să-mi construiesc niște pereți și un acoperiș.

Acum trei sau patru ani, înainte să se îmbolnăvească omul care nu voia să moară – sau mai degrabă înainte să afle că e bolnav, el, omul care credea că soarele ce-l lumina nu e același cu cel ce mă luminează pe mine –, vorbiseram amândoi despre visurile acelea cu cabane în adâncul pădurilor. Despre închipuirile ridicole a două ființe, eu și el, incapabile în fond să conceapă viața altfel, adică fără robinete, veceuri, comutatoare de electricitate, încălzire prin pardoseală, conexiuni ultrarapide la internet și aberanta lozincă de a menaja resursele naturale continuu periclitate de modul nostru confortabil de a trăi. Ne băteam joc de toate fantasmelor cu adăposturi construite departe de civilizație, eu și omul care nu voia să moară. Dar nu din aceleași motive. El declara că stupiditatea acestui gen de vis, mai exact a unui vis care ar părea stupid în ochii tuturor celorlalți, e un bun indiciu al nivelului inteligenței umane, a tot ce a construit ea până acum și va construi în continuare și va fi, cu siguranță, glorios. În ce mă privește, visul de a trăi în pădure mă făcea mai degrabă să mă întristez. Îl vedeam ca pe o pisică tolănită pe o pernuță. Animalul ăsta e în stare, uneori, de un gest reflex de atac ori de apărare, în perfectă coordonare a creierului cu toți mușchii. Chiar și pisica cea mai ramolită e capabilă de acest tip de reacție. Dă astfel dovadă că viața sălbatică ar fi încă posibilă pentru ea. Același lucru mi se întâmpla cu pădurea mea siberiană. O natură suverană, o singurătate asumată; o viață și un peisaj cu toate pericolele inerente într-o singură imagine. Care dispare imediat. Nu rămân decât pernuța, ecranele, tot ce ne asigură traiul cotidian dintr-un click de mouse.

2. Omul care nu voia să moară vorbea mereu cu plăcere. Totuși, vorbea foarte puțin despre viața lui. Despre acea parte care constituia adevărata sa existență. De parcă nu l-ar fi interesat. Așa s-ar fi zis. După cum s-ar mai fi zis că mă interesa mai mult pe mine decât pe el. Or, sunt plăsmuită și eu din același aluat ca toată lumea. Viața mea mă interesează înainte de orice. Și abia apoi viața celorlalți, apropiați sau necunoscuți.

Omul care știa că moartea există și care credea că pe el nu-l privește se născuse în Ungaria. Nu avea nimic special de spus despre această țară. Doar dacă-i puneam o întrebare aflam câte ceva. Ungaria e o țară care m-a intrigat dintotdeauna. În primul rând fiindcă limba vorbită acolo este cu totul singulară, nu are nicio soră mai mare sau mai mică nicăieri în lume, cu excepția, pare-se, a Finlandei. Ar exista rădăcini îndepărtate între maghiară și limba din Finlanda, deși asta nu înseamnă mare lucru, întrucât niodată un locuitor din acea țară nordică nu s-a înțeles cu un locuitor din țara astălaltă, din Europa Centrală, lucru valabil și în sens invers. Credeam că vecinul meu știe toate astea. Nu era însă așa. Când l-am informat, nu a părut deloc interesat. Vreau să spun că universul lui de maghiar exilat

nu s-a îmbogățit în niciun fel, cum se întâmplă cu cei care emigrează sau nu, atunci când află ceva nou despre ei înșiși.

Nimic în modul lui de a vorbi franțuzește nu m-ar fi făcut să cred că se născuse în afara granițelor micii noastre țări multilingve. Mi se părea destul de straniu. Mă întrebam dacă nu a spus Ungaria la întâmplare. Ar fi putut să pomească orice altă țară, Armenia, Lituania. Ar fi putut declara că se născuse departe de aici doar ca să-mi provoace curiozitatea, dar și propria curiozitate, obosit cum era de viața lui, cum e cazul multora, și doritor să încerce alte experiențe. Deseori este de ajuns să spui, de exemplu: „Nu m-am născut aici, ci în altă țară“, și totul se schimbă.

Boala care a apărut brusc la vecinul meu, sau, mai degrabă, boala descoperită în urma mai multor analize, nu a schimbat cu nimic felul lui de a fi. E drept că sunt suficient de naivă ca să cred că unele evenimente sunt în stare să schimbe o ființă umană, încât respirația să-i devină mai amplă, mai libere cuvintele pe care le pronunță, mai liber sensul conținut de aceste cuvinte. Dar nu am constatat deloc un atare fenomen la vecinul meu. Era același om, bolnav, ce-i drept, dar care lua această boală exact ca orice altă veste bună ori rea primită până în acea clipă, ca pe orice problemă serioasă sau ușoară, se descurca cu ea și cu ele. Nu se întreba dacă soluția găsită era cea bună. Îi era de ajuns că a găsit-o și că o consideră potrivită.

În decursul câtorva luni, pieptul i se chircise din cauza tratamentelor. Și cum starea de om bolnav nu provocase

vreo supradimensionare a ființei lui de maghiar emigrat, de armean sau de lituanian, părea să nu aibă nimic nou de adăugat despre țara lui natală la cele câteva vorbe zgârcite pe care mi le spusese deja.

3. Prima întâlnire cu omul care nu voia să moară nu a fost cu persoana sa, ci cu femeia care trăia pe atunci alături de el. De fapt, nu i-am cunoscut când trăiau împreună, ci am întâlnit-o pe tovarășa lui de viață pe palierul etajului nostru comun, în ziua când îl părăsea. A fost un moment dintre cele mai descumpănitoare din viața mea. Abia mă mutasem în bloc și, în acea dimineață, trebuind să fac diverse schimbări în apartament, eram obligată să tot merg de la pivniță în pod și invers. Și, dintr-odată, pe palierul unde nu apăruse nimeni până atunci s-a ivit o femeie. Înaltă, neclintită, absolut liniștită, cu păr lung castaniu. La picioarele ei se afla o valiză de piele maro, dintre cele pe care le poți lua la bordul unui avion. Mi-amintesc că m-a fulgerat ideea că bagajul respectiv ar fi putut să fie un câine. Impresia îmi era întărită de faptul că zăcea la picioarele femeii și de modul ei de a-l privi. Mai izbitor pentru mine, care alergam, transpirată și îmbrăcată ca de muncă, în acea zi de iulie, fuseseră faptul că femeia de pe palier purta un foarte elegant impermeabil de culoare arămie, total nepotrivit pe o atare căldură, și faptul că nu reușeam să-mi dau seama dacă venea sau pleca. Eram sigură de un singur lucru, și anume că, din moment ce se afla pe palierul nostru, necunoscuta nu putea avea legătură

decât cu apartamentul de vizavi. Nu ținea vreun set de chei în mână. Nimic nu-mi permitea să mă gândesc că se pregătea să le caute sau că tocmai le pusese la loc. Nu-mi dau seama de ce lăsasem din start deoparte posibilitatea că nu ar avea cheile și că se pregătea să sune sau că tocmai ieșise, un pic mai devreme. Sunt sigură că eu am salutat-o prima. Mi-a răspuns, fără să adauge nimic altceva. Aveam în mână o veioză pe care mă gândisem de zeci de ori s-o arunc, dar pe care o adusesem din nou din pivniță. Necunoscuta s-a uitat la ea cu mare atenție. Cam deformată, dar originală, a spus, aveți dreptate s-o păstrați. Sunteți cumva vecina mea? am întrebat-o. A răspuns că fusese, într-un fel, dar că nu mai era. Plec, a adăugat. Ah, vă mutați? Nu chiar, a zis ea. Îl părăsesc pe omul care locuiește aici. Am trăit îndeajuns împreună. Azi plec de aici.

Reflectând acum mai bine, mă tem că mă voi fi uitat cumva deplasat la femeie, căci privirea și trăsăturile ei nu se potriveau cu cele auzite. Vorbea despre o situație foarte gravă, fără s-o trăiască cu adevărat. Iar eu încercam, bineînțeles, acolo pe palier, o emoție care nu mă privea în niciun fel. Am întrebat-o dacă nu are nevoie de ajutor pentru a căra cutii, sugerând, cu o tentativă de umor, că sunt îmbrăcată foarte potrivit pentru acel soi de sarcini. Mi-a răspuns că e frumos din partea mea, dar că nu are decât acea valiză mică și că taxiul o aștepta probabil jos. Mi-a urat instalare plăcută, subliniind că sunt într-un cartier agreabil, dar fără pic de nostalgie în glas. A luat-o pe trepte în jos, în loc să

folosească liftul, iar eu am rămas cu veioza în mână, ascultând zgomotul pașilor de-a lungul celor trei etaje, până ce am auzit ușa blocului închizându-se. Am avut impresia în acel moment că sunt prinsă în mecanismul unei cutii cu automate, în care defilează o scenă unde brusca mea apariție ca personaj declanșează punerea în mișcare, apoi dispariția altui personaj.

Toată ziua și în timpul săptămânii care a urmat, omul care locuia în apartamentul de vizavi și pe care încă nu-l consideram *vecinul meu* mi-a bântuit mintea. Nu puteam să nu mă gândesc că ne urmărise, pe mine și pe fosta lui tovarășă de viață, prin vizorul ușii. Asta îmi cam stricase bunele impresii trăite după mutarea în noua casă. În așa hal, încât aș fi preferat să asist la o scenă violentă, cu o despărțire în toată regula, în locul acelei plecări de o igienă groaznică, cu valiza aia mică, cu liniștea și trăsăturile senine de pe chipul femeii. Doar mult mai târziu am ajuns la concluzia că, poate, omul nu era de față atunci, în ziua când femeia a plecat.

4. N-aș putea afirma că vecinul meu e o persoană plăcută, dar n-aș putea spune nici că e una distantă. La prima vedere, totul părea familiar, de la figura cordială la trup, haine și modul de a se adresa. O persoană de calitate care-și croise drumul în societate fără prea mari dificultăți. La o privire mai atentă se puteau constata ceva derapaje în forma feței ori a corpului, o bărbie un pic prea rotundă, umeri aproape prea fragili, pantofi cu un număr mai mic decât te-ai fi așteptat, dată fiind lungimea picioarelor. Uneori, trăda o nerăbdare discretă, dar constantă, chiar în timpul unei conversații începute în modul cel mai clasic. Erau și semne ușoare, greu de definit, ale incapacității de a rămâne mereu prezent. În tonalitatea momentului. Am sfârșit prin a-i spune vecinului că-mi dădea impresia cuiva care ar avea două vieți. Perfect etanșe una față de cealaltă. Nu din cauză că ar fi de naturi diferite, ci fiindcă el le făcea să fie așa. Mi-am permis această observație doar după ce relațiile noastre au devenit statornice. Eram de acum vecini, ne cunoșteam bine și ne stimam. Ne încredințaserăm reciproc cheile apartamentelor. Îmi dăduse și cheile mașinii sale, în caz că aș fi avut nevoie. Îi părea rău că o utilizam prea puțin. Considera că trebuie să mă folosesc de vehiculul

lui confortabil și pretins ecologic, oricând nu era de față și inclusiv când era prezent. Mă asigurase că nu-l deranja, că economia mondială era favorabilă folosirii în comun a bunurilor de consum și era bine că lucrurile mergeau în acest sens. În discuțiile noastre, aducea des vorba despre ecologie și folosirea în comun a bunurilor. Totuși, nu mi s-a părut că acorda cea mai mică importanță acelor chestiuni. Eleganța pe care o manifesta în relațiile profesionale îi venea din calitățile dovedite și în raporturile cu vecinii. Era genul de indigo care ia culoarea de la scena ce se derulează și care lăsa să se întrevadă și țesătura. Părea să accepte orice culoare și orice țesătură, fără să judece. O abținere de la propria personalitate ce nu părea să-l deranjeze și cu atât mai mult să-l frustreze. Mai rău era că acceptam și eu felul acesta al lui de a fi cu multă ușurință, aproape cu o fascinație invers proporțională cu repulsia pe care o trezește de obicei în mine acest soi de persoană.

Nu am făcut, mult timp, vreo aluzie la femeia care-i fusese tovarășă de viață. Nu am putut să-i mărturisesc de la început că fusesem de față, pe palierul nostru de la etajul al treilea, la plecarea femeii care se prezentase vreme îndelungată drept iubita lui, apoi plecase, într-o zi însorită de iulie, îmbrăcată într-un impermeabil și ducând cu ea o valiză ce părea să-i fie suficientă doar pentru trei zile de absență. Nu-i nicio îndoială că acea scenă la care asistasem îmi influențase deosebit de mult percepția despre omul care-mi era vecin și care devenise cu timpul o cunoștință importantă

pentru mine. Eram conștientă că atâta vreme cât acest amănunt neexprimat nu va fi împărtășit cu el, nu vom putea atinge esențialul. În realitate, faptul că și el așteptase îndelung până să abordeze subiectul îmi fusese de folos. Cred că am reperat în conversațiile noastre câteva momente când se gândea ce s-ar întâmpla dacă ar profita de o clipă propice pentru a-mi vorbi despre femeia aceea. M-am convins curând după începerea relațiilor noastre că cei care se dedică jocurilor pe bază de disimulare nu-și schimbă nicio dată tactica, nici chiar atunci când moartea se apropie.

5. Într-o zi când ne-am dus împreună la munte, vecinul a primit un telefon din țara natală. Era într-o duminică. Îmi propusese de mai multe ori să-l însoțesc. Omul care nu voia să moară muncea tot timpul, pentru el nu exista zi liberă și, chiar și atunci când urca pe munte, nu o făcea cu scopul să iasă la aer curat, ci ca să se întâlnească cu cei pe care îi numea *clienți*, cazați în hoteluri de lux. Am profitat de ocazie ca să descopăr cărări noi de plimbare, înainte de a-l regăsi după ce termina cu întâlnirile de lucru.

De data asta, o ploaie încăpățânată m-a împiedicat să mă plimb în voie. Ne-am reîntâlnit într-un salon privat, unde-și primise ultimul client. Abia mă așezasem când i-a sunat telefonul. Atunci l-am auzit pentru prima dată pronunțând câteva cuvinte într-o limbă care-mi era atât de străină, încât n-aș fi fost în stare să spun în care emisferă se află țara respectivă. Contrar obiceiurilor lui, s-a ridicat imediat ca să răspundă și s-a dus spre colțul cel mai îndepărtat de fotoliul unde stăteam eu. Mi-am dat seama că se jena de mine și m-am ridicat îndreptându-mă spre ușă. Dar mi-a luat-o înainte și a ieșit el primul. Iar eu m-am așezat din nou, cu pantofii de drumeție în picioare, cu impermeabilul pe mine, și l-am așteptat destul de mult, uimită că se simțea

urmărit, cu toate că era foarte puțin probabil să înțeleg ceva din conversație. Ca și cum, dincolo de cuvintele străine, de sensul lor, aș fi putut percepe aspectele cele mai intime. Mai ales aspectele cele mai intime.

După ce a revenit, m-a întrebat cum a fost excursia, pe tonul liniștit al celui care așteaptă doar ceașca de ceai pentru a încheia plăcut o duminică banală. Se interesa deseori de ce văzusem pe drum, sugerând astfel că e și el un excursionist înfocat, ceea ce nu era nicicum. Același lucru se întâmpla și în alte multe privințe. Vecinul meu făcea comentarii asupra hotelurilor în care își întâlnea clienții, observa cele mai neînsemnate amănunte, ca un inspector minuțios, atent la calitatea serviciilor, a mobilierului, la eleganța lifturilor. Ai fi crezut că o făcea ca un posibil viitor client al hotelurilor respective. Când de fapt nimic din toate astea nu îl interesa personal. Nici reputația stațiunii unde ne aflam, nici posibilitățile de a face sport, tratamente, distracții, gastronomie. Important era să fie totul organizat la perfecție, deși nu avea de gând să se folosească personal de acea perfecție.

Numai după ce i-am povestit plimbarea mea, udată bine de ploaie, dar respirând aerul de la înălțime, mi-a mărturisit că-i murise o rudă apropiată. O mătușă, o soră a mamei lui. Mi-a spus-o cu atâta detașare, încât m-am abținut să-i prezint condoleanțe. Când l-am întrebat ce vârstă avea persoana decedată, n-a știut să-mi răspundă. Nu s-a străduit nici să caute puncte de reper în propria viață, ca să aproximeze măcar vârsta rudei. Mătușa defunctă nu avea vârstă. De aceea am fost foarte surprinsă când l-am auzit spunând

că avusese multă afecțiune pentru ea, și la fel și ea pentru el. A adăugat că toată familia știa ce sentimente îi legau și că tocmai din acest motiv fusese anunțat. Am înțeles mai târziu că, de fapt, participase la cheltuielile legate de tratamentul medical al femeii. L-am întrebat unde murise ruda lui și dacă avusese prilejul s-o mai vadă înainte de deces. A pronunțat numele unui oraș pe care nu l-am reținut. A precizat că era vorba de un foarte frumos loc plictisitor din Ungaria, care nu avusese de suferit de pe urma distrugerilor din cel de Al Doilea Război Mondial. A ținut să-mi amintească, de parcă acele evenimente erau încă foarte apropiate de noi în timp și prin sensul lor, că țara lui natală nu se aliase cu ceea ce Europa Occidentală considera tabăra bună. După care s-a încurcat în date de trei ori, povestindu-mi că-și chemase mătușa, o invitase ca să-i arate țara unde se stabilise: stătuse la el vreo zece zile și asta fusese ultima dată când se mai văzuseră. Cu vreo patru sau cinci ani înainte, zicea. Ca apoi să revină: De fapt zece, ba cincisprezece. Sau poate douăzeci. Când l-am întrebat dacă avea de gând să se întoarcă în țara natală pentru înmormântare, am avut senzația că gura mi s-a mișcat mai încet pronunțând ultimele cuvinte. A nu-ți înțelege interlocutorul din cauza diferențelor de sensibilitate e o experiență frecventă în viață, dar a pendula mereu între două extreme – ba îl înțelegi, ba nu-l mai înțelegi, ba sunteți apropiați, ba nu mai sunteți – este un fapt mai rar și extrem de destabilizant. Nu puneam la îndoială afecțiunea pe care o avea față de fosta lui mătușă, dimpotrivă, mă convinsesem de adevărul ei atunci

când mi-o mărturisise, fără să intre în amănunte. Fusesem conștientă de saltul generațional dintre nepot și mătușă. Cu toate acestea, toate celelalte lucruri spuse de vecinul meu în acea după-amiază nu erau de natură să-mi confirme profunzimea unui sentiment special dintre două ființe.

6. Am avut senzația că ceva nu era în regulă cu sănătatea vecinului meu în momentul când l-am văzut odată fără haină pe el. Se întorsese recent dintr-o călătorie lungă în Statele Unite. Poate că nici nu fusese acolo sau nu doar acolo. Își parcase mașina în fața blocului și tocmai se dădea jos din ea. Eu veneam pe jos, ținând bicicleta de ghidon. Mă apropiasem să-l salut, după mai multe săptămâni ce trecuseră de când nu ne mai văzuserăm.

Nu-i scăpase reacția mea când mă uitasem îndeaproape la el, dar se mulțumise să spună că e bucuros că s-a întors. M-a întrebat dacă izbucnise vreo revoluție în țară între timp. Era o înțelegere între noi, un fel de parolă. Îmi tachina deseori obiceiul de a folosi acest cuvânt, sau mai degrabă apelurile mele la revoluție, atunci când vorbeam de țara în care trăiam, de conservatorismul care mă dezgusta, pe când el, născut în Europa Centrală, îl aprecia în mod deosebit. I-am răspuns că nu e nevoie să se îngrijoreze, pentru că nu se schimbase absolut nimic în lipsa lui, nu avusese loc nici măcar un freamăt. Dar lui ce i se întâmplase, l-am întrebat. Înainte de a-mi răspunde, a deschis portiera din spate ca să ia o haină destul de groasă pentru acel anotimp. A îmbrăcat-o, și-a închis nasturii în fața mea, după care mi-a spus

Autoarea știe foarte clar că distanța pe care încearcă să o surprindă – detașarea omului bolnav de tot ceea ce îl diferențiază de ceilalți – este fragilă și profund emoționantă. Dar o face într-un mod flexibil și schimbător, în secvențe scurte care dau impresia unor mișcări de dans sau a unor peisaje succesive văzute dintr-un tren.

LE MONDE

Pe palierul comun al unui bloc, o poveste de prietenie trece prin bucurii împărtășite, afecțiune, sprijin și înțelegere, dar și confuzie, secrete, tristețe și disperare. Când apropiindu-se, când depărtându-se, vecinul misterios al naratoarei, obsedat de muncă și de călătorii, o pune față în față cu trecutul său – dezvăluindu-i imaginea unei alte lumi, a Ungariei comuniste de care s-a îndepărtat voit –, dar și cu prezentul bolii sale necruțătoare și implacabile.

Blândă, reținută și tolerantă, prietenia lor trece cu vederea nu doar diferențele dintre acțiunile, pasiunile, originea și copilăria lor, ci și opiniile politice și sociale divizate, perspectiva diferită asupra universului în care trăiesc. În patruzeci și cinci de capitole scurte, Catherine Lovey reflectă structura întâlnirilor dintre cei doi vecini: trecătoare, dar încărcate de semnificație, nu doar un portret, ci un întreg destin. O narațiune plină de tandrețe și lumină.

byblos

curteaveche.ro

ISBN 978-606-44-2234-7

9 786064 422347